

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

„Ik zal Israël zijn als de dauw,”

Hosea 14 : 6a

Gods Pinkstertoezegging

De landerijen, de tuinen, alles is nu een lust voor het oog. Regen en zonneschijn toveren het zaad uit de grond. Het gras van de weide wordt alsmat dichter. De bomen zetten hun vrucht.

Als er eens geen regen kwam, als alleen de zon scheen, fel en heet... de gevolgen zouden spoedig zichtbaar zijn. Het opgekomen zaad zou wegschrimpelen; het gras zou verdorren; de bomen zouden hun vruchten laten vallen.

In Israël regent het zes maanden lang niet. In april valt de laatste regen. Pas na het Loofhuttenfeest, in de tweede helft van oktober, komt de eerste regen. Zes lange maanden brandt de zon, onafgebroken, elke dag weer. U kent de versregels: „een land dat dor en mat van droogte brandt, waar niemand lafenis kan krijgen.” Die psalm geeft de zomer-situatie genoeg aan.

Echter niet overal in Israël is het 's zomers als een woestijn, een verschroeide aarde. Er zijn de bananenplantages, de sinaasappelbomen, de andere bomen — ze zijn fris en groen. Het gras is welig, en bloemen in allerlei soort bloeien. Zeker — regeninstallaties ziet u daar ook al. Doch die vormen toch niet het geheim. U weet van Gideon hoe hij de Heere een teken vroeg: eerst een nat schapevel en toen een droog schapevel. Het geheim is de dauw, die in het donker van de nacht onhoorbaar komt en alles doorweekt.

Wij kennen de dauw ook wel. Wie 's morgens vroeg door het gras loopt, krijgt natte voeten. Maar in Israël is de dauw veel overvloediger. In een psalm wordt die overvloed zo aangegeven: „de dauw die Hermons kruin bedekt, die Sions top met vruchtbaar vocht besproeit en op zijn bergen nedervloet.” Die twee woorden „besproeit” en „nedervloet” geven de overvloedigheid aan. De dauw is als een sproeiinstallatie. Alles wordt doorweekt. Wie zijn kleding 's nachts buitenhoudt, kan deze de volgende morgen uitwringen.

De dauw in de nacht is dus het geheim. Ondanks de grote hitte van de zon des daags toch groene akkers, bloeiende planten en vruchtdragende bomen.

Nu spreekt de Heere: „Ik zal Israël zijn als de dauw.”

Welk een woord! Welk een kostelijke vergelijking!

Hoe wordt hier openbaar wie de Heere is voor Zijn volk! Hij als de dauw, die met vruchtbaar vocht besproeit!

Evenwel — er is eerst een ander beeld, een beeld dat van Israël gegeven wordt, en van u en van mij.

Israël uit de dagen van de profeet Hosea is gelijk aan een verdorde akker, kaal, zonder leven, zonder vrucht. Welk zaad er ook op uitgestrooid wordt, er komt geen kiem, geen wortels, geen halm en geen vrucht.

Zo zijn wij nu allen van nature: ons hart is een dorre akker gelijk. Dat is het gevolg van de val in Adam. Door eigen schuld zijn we zo'n dorre, uitgedroogde akker gelijk geworden, een akker waar geen zaad ontkiemt en vruchten draagt, een onvruchtbare bodem.

Er is zaad, kostelijk zaad, het zaad van het

Evangelie. Daar heeft God voor gezorgd. De bewogen God. Vanwege Zijn ontfermende zondaarsliefde. Dat zaad is Jezus Christus en Die gekruist. Daartoe moest God Zijn Zoon geven, overgeven aan kruis en dood, aan straf en vloek. Daartoe moest Jezus Christus Zichzelf geven, overgeven, als Lam ter slachting geleid worden, Zijn bloed storten. Dat zaad nu wordt elke zondag over de akker van ons hart uitgezaaid.

Hoe komt het nu dat dit goede zaad niet ontkiemt, niet opgroeit en vruchten draagt? Dat zit in de akker. Dus dat ligt niet aan het zaad, maar aan de akker waarop gezaaid wordt.

Gaan we het zien die dorre akker? Die onvruchtbare bodem, dat leven zonder vruchten? Zie dan krijgt dit woord van de Heere zo'n betekenis. „Ik zal Israël zijn als de dauw” — dit is een uitspraak en een belofte, een toezegging van Godswege. Hij spreekt hier, Hij de Heere, Ik zal zijn Die Ik zijn zal. Hij belooft hier de Heilige Geest. De mond van Hosea profeteert hier van het Pinksterfeit. De Heilige Geest als de dauw; de aardbodem wordt doorvochtigd, een onvruchtbare akker wordt vruchtbaar; het zaad van het Evangelie gaat ontkiemen; er komt een halm, een aar. Vruchten van geloof en bekering.

Let erop: als de dauw. Geen kletterende regenbui. Geen hoorbare of zichtbare zaak. Maar als de dauw: onhoorbaar, in de nacht, onzichtbaar. Waarom ziet u dan zo uit naar een schokkende bekering? De Heere zegt: „Ik zal Israël zijn als de dauw.” Het werk van de Geest onnaspeurlijk, onhoorbaar, in het verborgene. Als de dauw.

Maar hier is wel het geheim van het vrucht dragen. Door deze dauw leven, eeuwig leven. Door deze dauw opstanding, een leven met rijke vrucht.

We gaan het Pinksterfeit gedenken. Zal dat wel, eeuwig wel zijn dan moet de Pinkstergeest u persoonlijk geschonken worden, dan moet het waarlijk Pinksteren voor u worden. Alleen zo vrucht dragen, in geen andere weg. De Heere zegt: „Ik zal Israël zijn als de dauw.” Is er nu de taal van het geloof, van dat geloof dat spreekt op grond van de toezegging: en Hij zal?

Laat toch dit woord van de Heere niet liggen. Wijs de Heere op Zijn Pinkstertoezegging. Hij is waarachtig en getrouw.

Zou de Heere spreken en het niet doen? U ziet toch op het Pinksterfeest dat de Heere Zijn woord waarmaakt?

Zijn woord wordt altoos trouw volbracht.

Driebergen

ds. P. van Zonneveld.

Van de administratie

In de afgelopen periode konden weer 3 nieuwe abonnees worden ingeboekt. Aan giften mochten we in totaal f 1815,- ontvangen, hiervan was f 500,- bestemd voor de school in Dundas, dit was een gedeelte van de kollekten gehouden op de winteravondlezingen van de Maranatha en Eben Haëzerkerk te Urk, f 1000,- als nagift voor de ontmoetingsdag en gevonden in de kollekte te Alphen a.d. Rijn. Heel hartelijk dank. Ons blad bestemd voor E.G. Valkhof, Parmentierstr. 19 te Bussum kregen we al twee keer terug met de aantekening van de P.T.T. „vertrokken”, evenals het blad bestemd voor H. van Ledden, Ruiterspad 53 te Rhenen. Wie zou ons aan de nieuwe adressen kunnen helpen? Bij voorbaat dank. Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. **Personalia.** Ter gelegenheid van de laatste Koninginnedag is o.a. onze br. A. Beukers door H.M. de Koningin benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau. In het R.D. laten we in verband daarmee: Commissaris van de Koningin mr. Patijn speldde het oud-districtshoofd van het district Rijnstreek-Oost van de provinciale waterstaat de onderscheiding op. De heer Beukers uit Alphen a.d. Rijn is 38 jaar in overheidsdienst geweest. Daarnaast is hij 20 jaar kerkeradslid, waarvan 17 jaar ouderling. Verder is de heer Beukers elf jaar voorzitter van de reformatische schoolvereniging. We voegen hieraan toe, dat br. Beukers van het begin af zijn medewerking aan ons blad verleend heeft, eerst als rechterhand van onze eerste administrateur en later ook als bestuurslid/commissielid van Bewaar het Pand en de laatste jaren ook als administrateur.

We willen hem en zijn echtgenote ook op deze wijze van harte gelukwensen met deze hoge onderscheiding.

Br. J. van der Lee, die nog steeds deel uitmaakt van het bestuur en de redactie van Bewaar het pand, bereikte op 4 mei j.l. de 85-jarige leeftijd. Hij is al meer dan 60 jaar ouderling van de kerk te Alphen a.d. Rijn en nog steeds leider van de zondagsschool. Al jaren geleden werd hij door onze koningin benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Ook deze br. willen hier onze hartelijke gelukwens aanbieden. De Heere moge het in de avond van zijn leven wel maken.

2. **Ontmoetingsdag.** We kunnen nu aan onze vrienden en vriendinnen mededelen, dat de ontmoetingsdag definitief bepaald is op D.V. zaterdag 24 augustus a.s. Voorzover we hebben kunnen nagaan is er geen belangrijke reformatische scholengemeenschap, die op dezelfde dag de nieuwe schoolcursus zal openen. De ontmoetingsdag zal weer worden gehouden te Kampen in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente. De kerkeraad stond het gebouw opnieuw voor dit doel welwillend ter beschikking, wat voor ons zeer verheugend is.

De scriba schreef: De verbouwing is inmiddels voltooid, dus we hopen dat we u een betere accommodatie kunnen bieden dan vorig jaar.

De volgende predikanten hebben zich bereid verklaard D.V. op die dag te spreken:

in de morgensamenkomst de predikanten Blom, Van de Weerd en Van Leeuwen en in de middagsamenkomst de predikanten Veenendaal, Boiten en Tanis.

Op de laatste ontmoetingsdag te Sliedrecht waren er veel bezoekers. We hopen dat dit ook te Kampen het geval zal zijn.

3. **School voor Dundas en Hamilton.** We ontvingen per giro een gift van f 25,- voor deze school, waarvoor hartelijk dank.

B.

Uit het land van de Bijbel

39

C. HET BEDRIJFSLEVEN

IIIb. Het handelsleven. (enkele industrieën).
b. Het werk van de „Pottenbakker”-

Na enkele dingen te hebben besproken over „het weven en spinnen”, willen we nu een en ander schrijven over het werk van de „Pottenbakker”. Allereerst de opmerking,

dat het "huisraad" zelf werd gemaakt. Stoelen, tafels en ledikanten bezat men niet. Dat was ook niet nodig voor de bewoners. Men lag met de benen gekruist op de grond, wanneer men de maaltijd gebruikte. Men sliep op matrassen, maar dat waren eigenlijk gevulde matten, die men gemakkelijk kon oprollen en gedragen worden.

Het huisraad was, als eigen gemaakt, zeer eenvoudig. Op een plank aan de muur geplaatst bestond het huisraad o.a. uit een lamp op een standaardje, een korenmaat, een molen voor dagelijks gebruik; aarden potten om er water, olie of melk in te bewaren.

Al hoewel de bewoners handig waren in het maken van hun eigen vaatwerk, toch was er ook het beroep van "pottenbakker". Zij hadden met name in de steden een ruim bestaan ervan.

Welnu, zo ging de profeet Jeremia op 's Heeren last eens naar de werkplaats van een pottenbakker, die bezig was met het vormen van zijn vaatwerk op de "schijven". Jeremia 18 vs. 6, waar we o.a. lezen: "Zie gelijk leem in de hand van de pottenbakker, also zijt gijlieden in Mijn hand, o huis Israëls!"

Maar we komen nog even terug op een van de gemaakte voorwerpen, zoals het "lampje" op die plank. Zulk een lamp of lampje bestond uit een bakje met een lipje of tuitje en waarin de pit dreef op de olie. Zij bleef ook 's nachts branden, want de Oosterling wil niet in 't donker slapen. Want de duisternis is voor de Oosterling het beeld van de dood en ellende. Het licht is daartegenover het beeld van leven en voorspoed.

Zo wees dan het "uitblussen" van de lamp heen naar het "uitsterven van een geslacht". Zo lezen we dit in Spreuken 20 vs. 20: "Wie zijn vader of moeder vloekt, diens lamp zal uitgebluscht worden in zwarte duisternis". Wat is dan rijk vertroostend het uitzicht voor al degenen, die eenmaal mogen ervaren bij het "ingaan in de eeuwige hemelsche heerlijkheid":

"Aldaar zal geen nacht zijn!"

Dat geldt hen, die hier getrokken worden uit het "rijk der duisternis" en overgebracht worden in het Koninkrijk Gods, als het "Rijk des Lichts".

Lezer(es)! Mag en kan dat ook van u gezegd worden? Zo ja, wordt het dan nooit weer eens donker in uw ziel? En kunt u het dan zelf weer licht maken? O neen! Maar dan doet de Heere dit in Zijn trouw en goedheid. Dat mocht David getuigen in Psalm 18 vs. 29b: "Want Gij doet mijn lamp lichten; de HEERE, mijn God, doet mijn duisternis opklaren". En in Jesaja 42 : 3 getuigt de profeet bij het zien van het kwijnend nachtpitje:

"De rokende vlaswiek zal Hij niet uitblussen".

Maar...bekijken we nu eens nader het werk zelf van de pottenbakker. We zien dit afgebeeld op het hier bijgevoegde plaatje.

We zien hem hier zitten voor een eenvoudig tafeltje. Dat is zijn "werkbank" of "draaibank". Dan neemt hij van die plank een kluit en legt die op zijn draaibank, het eenvoudig ronde tafeltje, dat kleiner is en dus sneller ronddreef. Dan zet hij zijn voet op het onderste plankje, waardoor dit in beweging kwam. Welnu, zo kon de pottenbakker dan zijn werk voortzetten, het maken van een vaas bijvoorbeeld.

"En zie, hij maakte een werk op de schijven", zo lezen we in Jeremia 18 : 3b.

"En zie". Geve de Heere ons "ogen der ziel" om te mogen opmerken en verstaan, hoe groot en machtig het rijke werk des Heeren is in het leven van een zondaar. Ja, zij het onze vorige begeerte, indien wij het nieuwe leven der genade nog missen, om persoonlijk ook in dat werk der genade te mogen delen, zo

treffend afgebeeld in deze gelijkenis van de "pottenbakker".

Maar... nu lezen we hier eerst van een vat, hetwelk de pottenbakker maakte van het toebereide leem, toch weer inéénviel. Er staat, dat **verdorven** werd.

Dit wijst terug naar de dag der schepping. God had de mensch "goed en naar Zijn evenbeeld" geschapen. In dat werk der schepping was **niets** "ondeugdelijks". Dat kon niet. Maar hoe kwam het dan, dat de mens is "gevallen" en onderworpen werd aan een "drie-voudige dood", de "tijdelijke", de "geestelijke" en de "eeuwige" dood?

De verklaring hiervoor vinden we duidelijk omschreven in onze "Heidelbergsche Catechismus" en wel in Zondag 3, vraag en antwoord 7, namelijk: "Heeft dan God de mens also boos en verkeerd geschapen?" En dan lezen we op die vraag het duidelijke antwoord: "Neen Hij; maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is: in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kenne, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen."

Maar, wáár kwam het dan vandaan, dat de mens zò geheel "verdorven" is geworden? En dan vinden we de oorzaak der "verdorvenheid" in het volgende antwoord zo kernachtig verklaard in het antwoord van 7: "Uit de val en de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders, Adam en Eva, waar onze natuur also is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden."

En wát is toen het grote en aanbiddelijke wonder geweest? Wel, dat de grote POT- TENBAKKER, de Drieënige God, dat verdorven vat niet voor eeuwig heeft wegge- worpen, maar dat Hij "daarvan" weder een ander vat maakte, zoals het recht was in Zijn ogen. Zie vers 4 van Jer. 18.

Wijst dit niet treffend heen naar het machtige werk de HERSCHEPPING!

Hierover D.V. nader in een volgende les

Dr.

v.L

Om de schat van Christus' bruid

2

In hoofdstuk 1 schrijft Van der Zwaag over de achtergrond van Reveil en Afscheiding. We willen daaruit een en ander overnemen, in de hoop op deze wijze in het kort de inhoud van dit hoofdstuk te kunnen weergeven.

De Hervorming heeft in ons land ontegen- zeggelijk een vruchtbare voedingsbodem gevonden. Uiteindelijk werd de Gerefor- meerde kerk de publiek erkende en bevoor- rechte kerk van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Haar leer werd in een welomschreven belijdenis, haar bestuur in een kerkenordening vastgelegd. De kerk der Hervorming stelde zich echter niet tevreden met een blote belijdenis alleen. Ook de levenspraktijk, zowel van overheid als van onderdanen, diende van de Schriftuurlijke zuurdesem te worden doortrokken. Dat de bevordering hiervan evenmin zonder strijd is geschied, leert ons de kerkhistorie.

Van der Zwaag schrijft verder over allerlei moeilijkheden, o.a.: Een geest van valse verdraagzaamheid trachtte geleidelijk aan de leer van vrije genade haar scherpste en aanstotelijkste punten te ontnemen. En verder: Een „natuurlijke (= redelijke) gods- dienst" hield van de waarachtige en vol- komen leer der zaligheid weinig anders meer over dan de grondbegrippen: God, deugd en onsterfelijkheid, welke wel de moderne triniteitsleer is genoemd.

Groen van Prinsterer heeft het ondermij- nend gehalte van deze verlichte godsdienst scherp gekarakteriseerd en zijn leven lang bestreden.

Ook de in 1773 ontstane psalmberijming droeg in menig opzicht de sporen van de tijdgeest. Meer verontrustend echter was de invoering van de gezangenbundel in 1807, waarvan het initiatief geheel van de kerk uitging.

Er kwam later scheiding tussen Kerk en Staat. Dat was na de Franse tijd. Op 30 november 1813 keerde de erfprins van Oranje terug, de zoon van stadhouder Willem V. Hij aanvaardde de souvereiniteit onder waarborging ener wijze constitutie. Aan alle bestaande godsdiensten werd gelijke be- scherming verleend.

De koning vaardigde bij K.B. van 7 januari 1816 het Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde Kerk uit. De ambtelijke zelfregering van de kerken van onderop werd nu vervangen door een besturen-regering van bovenaf. Bij het Algemeen Reglement werd het voogdijerschap van de Staat over de Kerk bevestigd.

Het meest verontrustende aspect van dit Reglement was wel de wijze waarop de belijdenis der kerk werd ontkracht. Het is bekend dat er een andere proponentenformule kwam, die tamelijk dubbelzinnig geformuleerd was ten aanzien van het woordje "overeenkomstig". Het jaar 1816 legde de grondslag voor de kerkelijke strijd, die nog steeds niet beëindigd is.

Er kwamen classicale protesten, maar die werkten niets uit. Er kwamen zelfs vanuit de boezem van de kerk bezwaren op tegen de zo funeste kerkelijke organisatie van 1816. De eerste signalen hiervan kunnen worden vernomen in de kerkelijke herleving, welke zich aanstonds aandient in de wekroep van het Reveil.

In het tweede hoofdstuk schrijft Van der Zwaag over: Het Reveil in Nederland. We moeten in hoofdzaak volstaan met het aanduiden van de verschillende paragrafen. Het Reveil is internationaal georiënteerd, heeft een nationaal karakter. In 1825 verscheen er een geruchtmakend geschrift met de opmerkelijke titel: keert u tot Hem, Die slaat. Nicolaas Schotsman was de voorloper, Willem Bilderdijk de vader van het Reveil: De school van Bilderdijk "Antipode van de geest zijns tijds". Isaac da Costa was de held van het Reveil. Hij schreef: Bezwaren tegen de geest der eeuw. Hij was het hart van het Amsterdamse Reveil. Abraham Capadose was bestrijder van de vaccine. Er werd gedaan aan Inwendige Zending. Willem de Clercq was een kind van het Reveil. Er worden nog andere vertegenwoordigers van het Reveil genoemd.

Er was een "piëtistisch-mystieke" periode. Het mystieke, piëtistische of bevindelijke element kwam behalve in de schriftelijke nalatenschap van de Reveil-vertegenwoor- digers ook tot uitdrukking in hun onderlinge bijeenkomsten. De huisgodsdienstoeffenin- gen, waarbij ook het dienstpersoneel werd betrokken, kwam (weer) in ere. De gewoonte dus om 's morgens en 's avonds voor te gaan in bijbellezing en (knielend) gebed vond onder invloed van menig Reveilman weer na- volging. Gezelschappen en "oefeningen", waar ook buitenlandse predikers voorgingen, werden op menige plaats gehouden.

De beginfase van het Reveil droeg inzonder- heid het stempel van de grote Bilderdijk en zijn contra-revolutionaire school. Dezeschool wilde niet weten van een op de volkssouve- reiniteit gebouwde revolutionaire staat, van een scheiding tussen kerk en staat en van een in de constitutie vervat "gelijk recht der gezindheden". Het is inzonderheid Kohlbrugge geweest, die het zijn leven lang met Bilderdijk eens was.

Aan het slot van dit hoofdstuk schrijft Van der Zwaag: Het Reveil moge dan vanwege zijn aristocratisch karakter geen massale volksbeweging zijn geweest, het was niette- min wel een invloedrijke lekenbeweging, welke door haar geschriften een klankbodem heeft gevonden bij het eenvoudige volk. Vanwege het uitgebrachte appèl aan onze natie, vanwege de oproep tot bekering is het evenmin populair geweest als de Afscheiding van 1834, al wordt dit wel eens over het hoofd gezien. "De wereld, in de kerk opgenomen en tot heerschappij gekomen, kon de verzeke- ring, dat ze verloren ging en de eisch der wedergeboorte niet verdragen; en de be- schuldiging van lauwheid, zoo niet van afval en ontrouw tegen bijna alle leeraars ver- heven, verbitterde deze en wekte hunnen verontwaardiging op". (L. Wagenaar)

Niettemin is de in het oog springende scha- duwzijde van het Reveil dat het geen kerkreformatoisch herstel heeft gebracht, hoewel het indrukwekkend protest tegen de tijdgeest hoopvolle verwachtingen heeft gewekt ten opzichte van de oplossing van het zo netelig kerkelijk vraagstuk, dat steeds dringender om een oplossing vroeg.

Evenhuis, die de Reveilbeweging in geeste- lijk, kerkelijk, maatschappelijk en zelfs politiek opzicht van grote betekenis acht, verzucht: "Wat zou het een zegen zijn geweest als deze opwekking naar de kerk was overgeslagen of ten minste contact met de

kerk gekregen had." Al moet deze geestesbeweging volgens hem positief worden gewaardeerd, zij heeft "te weinig wortel geschoten in de Hervormde Kerk." Smitskamp, die deze visie onderschrijft, heeft hier echter aan toegevoegd: "De betekenis van het Reveil als brandpunt van verweer tegen de ontkerstening van de Nederlandse samenleving kan moeilijk overschat worden". En Rasker concludeert tenslotte: "De voormannen, hoewel geen vaktheologen, hebben op den duur een brede en diepe uitwerking op het geestelijk leven van Nederland gehad."

Het derde hoofdstuk draagt tot titel: Hermann Friedrich Kohlbrugge: de tragiek van het Reveil. We lezen hier iets van zijn levensgeschiedenis. Deze man heeft veel moeten doorworstelen. Hij onderhield contacten met de Reveilkring. Hij wilde niet van afscheiding weten. De afgescheidenen stonden niet onwelwillend tegenover hem. Uiteindelijk werd Kohlbrugge zowel aan het Reveil als aan de Afscheiding geërgerd.

Veel minder scherp dan jegens de (christelijke) afgescheidenen, die mede tengevolge van de vrijheidsaanvraag het laatste greintje respect bij Kohlbrugge verbeurd hadden, was hij ten opzichte van de zogenaamde "Gereformeerde Gemeente onder het kruis", welke zich aan bedoelde vrijheidsvraag niet hadden kunnen conformeren. Later is hij, toen hij tot de ontdekking kwam, dat vele afgescheidenen met de veroordeling van zijn getuigenis over Romeinen 7 niet instemden, gematigder in zijn oordeel geworden.

Verder lezen we in dit hoofdstuk over de Gereformeerde Gemeente te Elberfeld waar Kohlbrugge later predikant werd. Ook bij Kohlbrugge vinden wij de door het Reveil uitgesproken gedachte terug, dat Oranje een goddelijke roeping had ontvangen ten aanzien van kerk en staat. Deze opvattingen werden, sterk gepopulariseerd, uitgedragen in een wekelijks versijnde blaadje "De Zamenspraken", het orgaan van de z.g. "Utrechtse Datheepartij". Kohlbrugge kwam diametraal tegenover Groen van Prinsterer te staan. Hij had ook kritiek op de Hervormde Kerk.

Mede door zijn talrijke theologische commentaren en preken heeft hij een actieradius gehad, die zich tot de huidige tijd heeft uitgestrekt en die van fundamentele betekenis is geweest.

Van der Zwaag eindigt dit hoofdstuk als volgt: In theologisch opzicht is Kohlbrugge de man geweest die de verlichte liberale gezindheid van zijn tijdgenoten in de hartader heeft getroffen. "Het geniale van Kohlbrugge is geweest, dat hij al deze negatieve elementen in Reveil en Afscheiding (maar ook daarbuiten in overvloed aanwezig!) onder één noemer heeft gebracht: de begeerte iets voor God te willen zijn, de lust zelf iets te doen in de zin, die dit woord bij Kohlbrugge heeft: iets tot zijn zaligheid willen toebrengen langs de weg der traspewijze heiligmaking". (J. van Heyst).

Kohlbrugge, in wiens leven de tragiek van het Reveil gestalte kreeg en in zekere zin ook die der Afscheiding, werd aan beide geërgerd, maar — hoewel hij beide geestesbewegingen zijn scherpe kritiek niet spaarde — hij bleef innerlijk toch aan beide verbonden. De liefde immers ziet scherp en verheelt de schaduwzijden niet! Op 5 maart 1875 ging deze "kwekeling der beproeving" (L. Wagenaar) over uit de strijdende in de triomferende kerk.

B.

Gríeken en barbaren

11

Herleving van het facisme.

13 maart 1945 keerde onze toenmalige landsvrouw, koningin Wilhelmina, uit haar ballingschap in Engeland terug. Op die dag betrad zij in Zeeuws-Vlaanderen de vaderlandse bodem. Dit zuidelijk deel van Nederland was reeds in november 1944 geheel bevrijd. Poolse en Canadese militaire eenheden, gesteund door engelse vliegtuigen, voerden een voorspoedig offensief tegen de bezetter, die alles op alles zette om de Schelde monding te behouden. De algehele overgave volgde op 5 mei 1945. De wapenstilstand werd gesloten. Onderduikers en verzetsstrijders kwamen overal uit hun schuilplaats tevoorschijn. De reis door de nacht was ten einde.

De gevoelens van velen werden vertolkt door het danklied voor de bevrijding in Psalm 126: De HEERE heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd. Het volk, dat zich Gods oordelen had waardig gemaakt, was de strik ontkomen. En ten ware de HEERE, die bij ons geweest is, als de mensen tegen ons opstonden, toen zouden zij ons levend verslonden hebben, als hun toorn tegen ons ontstak, Psalm 124: 2,3.

Schrijver van dit artikel behoort tot de generatie, die het moet hebben van afbeeldingen en documentaires. Maar toch is ook die na-oorlogse generatie nauw betrokken bij de herdenking van de bevrijding omdat zij zelf deelt in het resultaat van de bevrijding: de vrijheid zelf. Die vrijheid is ook een kostbaar pand, dat te bewaren is. De geestelijke boosheden in de lucht zijn beslist nog niet klaar met deze wereld. Nog altijd dirigeren zij dictatoriale machten, die de menselijke vrijheid bedreigen. Denk alleen maar aan het volk van Afghanistan, dat werkelijk geradbraakt wordt door het Russische geweld. Een geweld, dat evenals het Duitse nazisme de trekken van het facisme vertoont.

Omdat dit barbaarse facisme in onze tijd nog altijd niet is uitgestorven, willen wij nu ter gelegenheid van de herdenking van de bevrijding daarover schrijven. En hierbij maak ik dan maar gebruik van een lezing op 26 januari j.l. gehouden voor de jeugd van het district Noordeloos. Het onderwerp was: Het facisme en de vreemdeling.

Bij facisme denken we vanzelf aan de verschrikkingen van de tweede wereldoorlog 1939-1945: razzia's, dwangarbeid, martelingen, gaskamers en massagraven. Met een zekere trots schreef een SS-soldaat, dat hij samen met zijn collega's Joodse kinderen tegen de muur had doodgeslagen. Door het Duitse facisme werden zes miljoen Joden, vele zigeuners en leden van andere minderheden uitgeroeid. Met een vreemd woord noemt men dit gebeuren de Holocaust, afgeleid van een grieks woord, dat brandoffer betekent, een offer, dat geheel verteerd wordt.

In 1962 werd in Jeruzalem het bekende proces tegen de fascist Adolf Eichmann gevoerd. Deze voormalige SS-obersturmbannführer werd schuldig verklaard aan de dood van ongeveer zes miljoen Joden. Een belangrijk aandeel in zijn arrestatie leverde Simon Wiesenthal, een oostenrijkse Jood, die al jarenlang een klopjacht leidt op fascistische nazi's. Hij zei eens in een vraaggesprek: "Onze wereld gaat te gronde door de haat. De haat zal meer schade aanrichten dan de kernwapens. Als we niet proberen de haat kwijt te raken, moeten we allen de rekening daarvoor betalen". Dieper dan met deze woorden kan het facisme niet gepeild worden. De diepste drijfveer is de haat. Ja, de haat heeft meer schade aangericht dan de kernwapens ooit kunnen doen.

Daar was Paulus in zijn leven door genade ook achter gekomen. Hij schrijft van ieder mens: Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten. Vernieling en ellendigheid is in hun wegen en de weg des vredes hebben zij niet gekend. Rom. 3:15-17. Door onze diepe val in Adam werden wij haters van God en onze naaste. Ik heb eens van iemand gelezen die zei: "Als Hitler in de hemel is, zou ik daar niet willen zijn". Die opmerking kunnen we begrijpen uit de mond van iemand, die nog steeds de schrijnende wonden van de oorlog meedraagt. Toch geloof ik niet, dat iemand over wiens leven het scherpe oordeel van Rom. 3 gegaan is, zo zal spreken. Hij buigt voor God onder alle mensen en zegt met Saulus, die de onschuldige (gemeente van) Christus vervolgde: 'Ik ben de voornaamste der zondaren. Maar mij is barmhartigheid geschied'. Die krijgt ruimte voor alle mensen te zien in het bloed van Christus, dat reinigt van alle zonden. Waarmee dan weer niet gezegd wil worden, dat we gegrond de hoop hebben voor de zaligheid van Hitler. We kunnen het tegendeel vrezen, want al Gods vijanden zullen vergaan. Wie Gods volk aanraakt, die raakt Zijn oogappel aan. En daar deinsde de fascist Adolf Hitler niet voor terug.

Wat is eigenlijk het facisme? Na de eerste wereldoorlog richtte een zekere Benito Amilca Andrea Mussolini in Italië een strijdbond op: de Fascio di Combattimento. Zijn droom was de herleving van het vroegere Romeinse wereldrijk, dat onder leiding van krachtige leiders als Julius Caesar zijn

duizenden versloeg. Dit ideaal sprak vele Italianen aan. En al diegenen, die dit ideaal voorstonden en zich organiseerden, werden fascist genoemd, dus: leden van de Fascio, de bond voor strijd. Anderen herleiden de naam facisme tot het latijnse woord "fascies" een bundel geselroeden, die destijds voor een Romeinse gezagsdrager uit werd gedragen. De dienaar (lictor) van de hoogste gezagsdrager, de dictator, droeg bovendien in het midden van zijn fascies een bijl. Deze fascies waren het symbool van de rechtsmacht van de overheid. De staat, de overheid, bepaalt het recht. De staat straft het onrecht. Met de bijl voerde de staat ook het doodvonnis uit. De fascies waren dus het teken van de absolute macht van de staat over de onderdanen.

De naam dictator is gevallen. In het Romeinse wereldrijk had deze naam aanvankelijk een vrij onschuldige klank. De dictator was eenvoudig iemand, die door de senaat, het hoogste Romeinse regeercollege, werd benoemd in een bepaald noodsituatie. Hij kreeg van de senaat een bijna absolute volmacht om in tijd van verwarring orde op zaken te stellen. In Italië gevoelde men zich na de eerste wereldoorlog in zulk een noodsituatie. Communistische activiteiten verlamden de samenleving. De economische en politieke verwarring was groot. Volgens Mussolini was er weer, als eenmaal in Rome, een dictator nodig, die absolute volmacht van handelen zou krijgen. Op deze wijze zou de vergane glorie van het oude Romeinse rijk herleven. Het beroemde verleden zou terugkeren. Mussolini speelde op de vaderlandslievende gevoelens van de Italianen. Zijn opzet slaagde. Vanaf 1922 had hij onbeperkte macht. Een macht, die hij echter op gruwelijke wijze misbruikte.

Het facisme van Mussolini had zeer donkere schaduwzijden. Het stimuleerde het meerderwaardigheidsgevoel van de Italianen: zij konden bogen op een roemrucht verleden. Zij waren voortreffelijker dan andere volken. Dit meerderwaardigheidsgevoel ging gepaard met grote haat tegen leden van andere volken. Die haat richtte zich ook tegen allen, die aan deze mensverheerlijking niet wens-ten deel te nemen. Er was geen plaats meer voor andersdenkenden. De afkeer van vreemdelingen nam toe. Vreemdelingen werden als zondebokken aangewezen, die uit de samenleving verstoten moesten worden. Aan minderheden werden vrijheden en rechten ontnomen. Zo ontstond in Italië het anti-semitisme, de haat tegen de Joden. Ook christenen moesten het ontgelden. Zij die leefden uit het beginsel: één is uw Meester, kregen het zwaar te verduren. Voor mensen, die hun "heil" niet verwachten van een aardse maar van een hemelse Machthebber, was geen plaats meer.

wordt vervolgd.

ds. L.W. v.d. Meij

Een waarschuwing uit Spanje

In het Spaanse blad "Adelante" van april 1985 trof ik een bijdrage aan van Ds. J.M. Martínez over een onderwerp dat ook in Nederland en in ons kerkverband aan de orde is: hoe lezen we de Schrift? Laten we het Woord, om met Luther te spreken, werkelijk staan, of lezen we het door een bepaalde bril van eigen maaksel? Een bril misschien van een bepaalde (moderne) theologie, de bril van het "hedendaagse levensgevoel", de bril van Karl Barth en zijn volgelingen zoals Miskotte en Noordmans?

Vanwege het grote belang van deze zaak — met een vreemd woord wel aangeduid als de hermeneutiek — wil ik de hoofdlijnen van het artikel van Ds. Martínez onder de aandacht van onze lezers brengen.

Eén opmerking vooraf: de hermeneutiek moet worden onderscheiden van de exegese, die zich bezig houdt met de verklaring van de Bijbeltekst.

Weinigen zullen bestrijden dat ten aanzien van elk Bijbelgedeelte erop moet worden gelet onder welke omstandigheden het tot stand kwam, wat de aanleiding tot het schrijven vormde, welke verbanden er zijn met andere Bijbelgedeelten etc. Het "Schrift met Schrift" vergelijken is een gezond en algemeen aanvaard beginsel bij het lezen van de Schrift. Men noemt dit het plaatsen van een schriftgedeelte in zijn "context". En hier doemen de gevaren op!

Niet bij een wettig gebruik van deze methode, waarbij men dicht bij de gezonde Schriftzin begeert te blijven, vanuit het besef dat heel de Schrift gelijkelijk Gods onfeilbaar Woord is, "op het hoogst volmaakt tot in zijn minste delen", als we daar al over mogen spreken! Maar er is ook een onwettig plaatsen van een Bijbelgedeelte in een "context", namelijk wanneer men de omstandigheden waaronder een bepaald Bijbelgedeelte tot stand kwam zó zwaar laat meespreken dat alle nadruk komt te liggen op de menselijke auteur(s), zonder in feite de werkzaamheid van de Eerste Auteur, God de Heilige Geest, ernstig te nemen. Onherroepelijk komt men dan terecht bij de oude dwaling dat de Schrift grotendeels "tijdgebonden" zou zijn, dus niet meer normerend voor ons, mensen van de 20e eeuw, die leven in heel andere omstandigheden, met een heel ander wereldbeeld! Een uitvloeisel daarvan is de bewering dat "de verpakking er niet toe doet, zolang we de inhoud maar behouden!" Maar wie zal uitmaken wat verpakking en wat inhoud is? Wanneer we eenmaal hebben losgelaten dat al de Schrift van God is ingegeven.

Ds. Martínez neemt als voorbeeld van een onwettig "plaatsen in de context" de veelgehoorde bewering dat de Apostel Paulus een "anti-feminist" zou zijn geweest, een soort vrouwenhater, omdat hij de vrouw o.a. niet toelaat in de gemeente te spreken. De schrijver verwerpt deze bewering om twee redenen: ten eerste omdat Paulus' onderwijs diepe wortels heeft in heel de Schrift, met name in het Oude Testament. En in de tweede plaats omdat op die wijze de Goddelijke inspiratie en dus ook de autoriteit, het gezag van de Bijbel metterdaad worden aangetast, terwijl men formeel het gezag van de Bijbel zegt te handhaven! Ds. Martínez waarschuwt er ernstig tegen de Bijbel zó te hanteren, dat vanuit een door het moderne levensgevoel beïnvloede opvatting de duidelijke uitspraken van Gods Woord worden ontkracht door de bewering dat dit alles betrekking heeft op de situatie toen: niet hier en nu, maar daar en dan! "Hier en nu" hebben we daar dus niets meer mee te maken.

Het zal iedereen duidelijk zijn dat men zó redenerend in snel tempo de Bijbel als het Woord van God kwijtraakt. Ook de wet van God wordt op die manier het mikpunt van "verlichte" theologen: alle geboden worden vervangen door het éne "liefdegebed". En dan niet aan de liefde tot God die boven alles moet gaan, en de liefde tot de naaste die de naaste geen kwaad doet, maar aan wat men in een bepaalde "mode-theologie" als "liefde" ziet. Men kan dan abortus plegen, euthanasie toepassen, samen wonen in plaats van trouwen, leven in een homofiele of lesbische relatie, de huwelijksstrouw prijsgeven, en dat alles met een beroep op "de liefde" en de "gebrokenheid van ons menselijke bestaan, het voorlopige van deze bedeling!" Duidelijk is, dat dit niet een leer is die naar de godzaligheid is, maar een leer die uit de vader der leugen is. En juist het z.g. christelijke vernis maakt dit alles zo gevaarlijk!

De stem van hen die niet meer willen weten van een geloofsleer, een beleving daarvan, een ethiek die in alles zijn gebaseerd op de Schrift is weliswaar Jacobs stem, maar de handen zijn Ezau's handen!

Ds. Martínez zegt dat dit alles verklaarbaar is uit wat hij noemt de "zielkunde van het ongeloof". Men wil leven zoals men wil, als mondig mens van de 20e eeuw, zonder gebonden te zijn aan de lastige geboden en verboden van Gods eigen Woord, maar tevens wil men niet als ongelovige te boek staan. Men houdt dan echter niets meer over dan een "eigenwillige godsdienst", een religie die niet van hemelse, goddelijke oorsprong is, maar die ontsproten is aan het brein van onwedergeboren, "natuurlijke" mensen, die de Geest niet hebben. Het is in dit opzicht veelzeggend dat we in het laatste Bijbelboek "het beest" samen aantreffen met de "valse profeet". Godsdienst zonder God! Huiveringwekkend! Ds. Martínez eindigt zijn artikel met de woorden: "Het is voor sommigen een obsessie hun geloof en gedrag aan te passen aan de maatschappelijke opvattingen van onze tijd: een gemakkelijke zaak! Maar het vermaan van de apostel blijft staan: En wordt dezer wereld niet gelijkvormig; maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven welke de goede, en welbehage-

lijke en volmaakte wil van God zij" (Rom. 12:2). Het is niet onze roeping ons aan te passen aan de dwalingen en zonden van een gevallen mensheid, maar ze af te wijzen en er ons vóór van te houden. De ware christen zal altijd uit de toon vallen in zijn omgeving als hij tenminste zout der aarde en een licht in de wereld is! Een Schriftgedeelte lezen in de historische context? Ja, maar dan zonder misbruik, zonder in de absurde gewaagdheid te vervallen de apostelen en profeten die de Bijbel geschreven hebben te willen verbeteren. Tenslotte betekent dat God Zelf te willen verbeteren. En wie zou dat aandurven?

Een duidelijk standpunt! Het deed me goed te lezen dat ook in Spanje op schriftuurlijke wijze wordt gedacht en geschreven tegen wat waarschijnlijk het állergrootste gevaar voor de kerk in onze dagen is: een Schrift-beschouwing die ten diepste van heel de Schrift niets overlaat! Dit artikel toont ook aan dat het vasthouden aan de gezonde leer — óók aangaande de Bijbel! — maar niet een "muf, afgescheiden zaakje" is (een uitdrukking van Prof. Wisse), maar de Bijbels-gefundeerde mening van de ware gelovigen in alle landen.

Houdt wat gij hebt, opdat niemand Uw kroon neme!

F. van Holten, Rotterdam.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 100

Beste jongelui!

„Toen riep Simson tot de HEERE en zeide: Heere, HEERE, gedenk toch mijner, en sterk mij toch alleenlijk ditmaal, o God, dat ik mij met een wraak voor mijn twee ogen aan de Filistijnen wreke.”

Richt. 16 : 28.

De laatste tekst die boven het laatste artikel stond, hebben we er nu maar als eerste boven gezet. Ik hoop dat jullie de betekenis daarvan begrijpen. Want deze tekst heeft het gebed van Simson tot inhoud. We hebben hem dus biddende achter gelaten om hem nu weer biddende te ontmoeten. Dat is, dacht ik, een goede zaak. Ik denk hier ook aan het woord van Paulus, en dat mogen wij toch wel ter harte nemen: Bidt zonder ophouden. Of zoals het in een van de psalmen staat: Zoekt Zijn aangezicht geduriglijk.

Dat zijn bevelen van God. Worden die door ons ook in acht genomen? De Heere wil gebeden zijn. Hij heeft nog nooit gezegd: Zoek Mij te vergeefs. Daar wordt heel veel kwalijk gebeden. Ik hoorde eens van een oude zuster, die in het ziekenhuis verkeerde en iemand ontmoette die vloekte. Hij bad, zoals dit zo dikwijls gebeurt, om zijn eigen verdoemenis. Toen zij dit hoorde, zei zij heel eenvoudig: Ho meneer, u bidt verkeerd. U moet heel anders bidden. Nu vraagt u om uw ondergang. Vraag liever om uw behoud.

Het is maar heel eenvoudig gezegd. Doch het is wel heel juist gezegd.

Doch jullie zullen zeggen: Dat geldt ons niet, dominee. Want wij vloeken niet. Dat is ons van huis uit niet bij gebracht. Nu, dat is een voorrecht. Als je een goede opvoeding hebt gehad, dan kun je daar alleen maar dankbaar voor zijn. Je hebt je gebeden geleerd. Die worden van tijd tot tijd opgezegd. Voor en na het eten. Als je naar bed gaat en als je opstaat. Doch hoe gebeurt dat dan? Dat is natuurlijk wel een heel belangrijke vraag. Het zijn zo dikwijls alleen maar woorden, die wij prevelen, zonder dat het hart er in gemengd is. De gebeden zijn dan geen gelovige gebeden. Het zijn eigenlijk kwalijke gebeden. Jacobus zegt daarvan: Gij bidt wel, maar ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt. En op een andere plaats in de bijbel staat, dat al wat niet uit het geloof is, zonde is. Het wordt dus wel een moeilijke zaak. Je moet bidden, en je kunt met dat al nog zondig bidden ook.

Je kunt daar natuurlijk weer een heel verkeerde konklusie uit trekken, door te zeggen: Dan kan ik maar beter niet bidden. Of, een ander zegt misschien: Ik ben maar opgehouden met bidden. Want ik heb al zo lang gebeden, en het helpt allemaal toch niet. De Heere hoort mij niet.

Als we zo redeneren, dan komt daarin ons rechthebbend bestaan naar boven. Of de Heere verplicht is, dat Hij naar ons hoort, daar wij dit toch wel verdiend hebben. De

Heere is het aan ons niet verplicht. En verdienen doen wij niets. God is rechtvaardig als Hij ons voor eeuwig zou verstoten. Wie dat gaat leren, leert zijn rechten te verliezen. Die wordt in zijn bidden van genade afhankelijk. En genade krijg je alleen maar, als je oprecht je schuld belijdt voor het aangezicht van God. Dan leer je God ook "gelijk te geven" als Hij nooit naar je zou horen. Dan wordt het een wonder als de Heere het doet. En als Hij het dan doet, is het alleen vrucht van Zijn genade, die Hij geeft om Christus' wil. Die heeft ook gebeden, en in Zijn grootste nood kreeg Hij geen verhooring. Hij moest toen zeggen: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?

Dit moest Hij ondergaan, opdat zondaren die waardig zijn eeuwig door God verlaten te worden, door Hem in genade zouden kunnen worden aangenomen.

Als dat geleerd mag worden, wordt het geen bron van ergernis, als we niet opstaande voet onze zin krijgen, doch dan wordt het een wonder als de Heere hoort.

Over bidden gesproken. Ik hoorde eens van een man, die moest ambtshalve nog al eens bidden. Toen hij daar weer toe geroepen werd, werd hij er mee aangevallen, dat hij altijd maar hetzelfde bad. Dezelfde noden werden met dezelfde woorden iedere keer de Heere voorgelegd. Hij kreeg het benauwd onder zijn eigen bidden. Dat is natuurlijk ook mogelijk. Misschien zijn er wel lezers die daar ook wel eens moeite mee hebben? Deze man werd toch nog door de Heere getroost, daar het hem voorkwam dat de Heere Jezus Zijn kerk maar één gebed geleerd heeft. En dat is het volmaakte gebed: Onze Vader, Die in de hemelen zijt ...

Het ware bidden is dus niet in de vorm gelegen. Het is ook niet in de veelheid van woorden gelegen. Ook niet in schone woorden. Doch het komt op waarheid aan. Waarheid in het binnenste. Daar zoekt God naar. En dat is een mens van zichzelf niet. Doch als hij door de Heere wáár gemaakt wordt, dan is hij wáár. Dan schiet er aan de kant van de mens niet anders over dan een groot zondaar, die alleen maar de dood verdiend heeft, en die alleen uit genade alles krijgen kan wat nodig is, voor lichaam en ziel. Die zo bidden, moeten ook nog al eens bidden: Heere, leer mij bidden, want ik weet niet te bidden gelijk het behoort.

Toen Simson, die blinde, hulpeloze man, tussen de pilaren stond, waren aller ogen op hem gericht, Simson kon met zijn natuurlijke ogen geen mens meer zien. Hij was, wat dat betreft, uitgekeken. Doch hij sloeg het oog op God en liep als een stroom Hem aan. Hij deed in zijn gebed geweld op het koninkrijk van God. Dat is het geheim van zijn leven. Een geheim dat door niet zo velen wordt gekend. Want vandaag kijkt de wereld nog naar de kerk. Die werd daar toch door Simson vertegenwoordigd. Het grote gebrek van de kerk is, dat zij naar de wereld kijkt. Velen zijn daar nog niet op uitgekeken. Velen raken daar nooit op uitgekeken. Dit komt omdat men met zijn hart aan de wereld hangt. Men laat enerzijds de kerk nog niet los, doch anderzijds laat men de wereld ook niet los. Terwijl toch niemand twee heren dienen kan. God dienen en de wereld, is niet mogelijk. God vraagt nooit een gedeeld hart, doch Hij vraagt het gehele hart. Mijn zoon, mijn dochter, geef Mij uw hart. Dat is het geheim wat de levende leden van de kerk kennen. Zij raken op de wereld uitgekeken. Om zo ver te komen, kunnen er wel eens harde klappen moeten vallen. Daar wist Simson van mee te praten. Mogelijk zijn er meerderen die zeggen kunnen: En daar weet ik ook van mee te praten. Men is door een ongeluk getroffen, of door een ziekte op de een of andere wijze gehandicapt geraakt. Men moet als een ongelukkige, hulpbehoevende door het leven, doch men heeft door alle ellende heen een goed toeverzicht op God gekregen. Dat is een groot voorrecht. Het is beter verminkt het eeuwige leven in te gaan, dan gezond naar lichaam en geest (in natuurlijk opzicht dan) voor eeuwig verloren te gaan.

„Toen riep Simson tot de HEERE en zeide: Heere, HEERE, gedenk toch mijner, en sterk mij toch alleenlijk ditmaal, o God, dat ik mij met een wraak voor mijn twee ogen aan de Filistijnen wreke.”

Men heeft op het gebed van Simson kritiek geïeënd. Dat gebeurt nogal eens op Gods kinderen. Zij worden nauwlettend gadege-

slagen en als men er fouten in ontdekken kan, zal men niet nalaten om ze breed uit te meten. Zo ook hier. Simson deed een wraakgebed. En dat kan nooit een goed gebed zijn, zegt men dan. Want je mag je vijanden niet haten. Je mag jezelf ook niet wreken. Je moet je vijanden liefhebben gelijk jezelf. En zo zijn er nog wel meer teksten aan te halen die het wraak zoeken, en zeker in het gebed, verbieden.

Nu is het waar, dat men in zijn bidden zijn eigen kan zoeken te wreken. Men zoekt dan zichzelf. En dat is altijd verkeerd. We noemen geen wit zwart en omgekeerd. Zonde is en blijft altijd zonde. Doch een wraakgebed behoeft daarom nog niet altijd zondig te zijn. Het is zonde wanneer ik alleen mijzelf bedoel en niet de ere Gods. Doch als ik door genade deze op het oog mag hebben, dan komen de zaken anders te liggen. En dat was hier bij Simson het geval. Hij neemt als een gans hulpeloze in zichzelf tot de HEERE, zijn God de toevlucht. En dan gaat het niet om Simson zelf, doch dan gaat het om de ere Gods. Want die werd hier aangetast in de tempel van Dagon. Ten diepste staat en zit hier het zaad der slang tegenover het zaad der vrouw. Simson wordt in zijn bidden door de Geest geleid. Die leerde hem bidden: Heere, HEERE, gedenk toch mijner, en sterk mij toch alleenlijk ditmaal, o God ... want het gaat niet om mij, doch het gaat om U. Uw eer is in het geding. Uw naam wordt veracht, verguisd. En als hij dan vraagt om zich te mogen wreken voor zijn twee ogen aan de Filistijnen, hoe zit dat dan? Ja, hoe zit dat dan!?

Ik lees in de bijbel dat Gods kinderen Gods oogappel zijn. Wie Zijn kinderen aanraakt, die raakt Zijn oogappel aan. En daar kan God, met eerbied gezegd, niet tegen. Want de oogappel is een zeer teer lid. Dat wordt door de mens van nature al dadelijk in bescherming genomen, als het op de een of andere wijze bedreigd wordt. Ieder begrijpt dat. Denk er maar eens over na. Want ik zie dat de mij toegemeten ruimte al weer op raakt. We hopen daar de volgende keer verder over te denken. We verblijven inmiddels als jullie aller vriend,

ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Boeken van Uitgeverij Van den Berg b.v.
Zoutverkoperstraat 7, 3334 KJ Zwijndrecht,
tel. 078 - 100911

1. **Klacht en Jubel** door Ds. N.H. Beversluis. Dit boek bevat verzamelde geschriften van Ds. Beversluis (1850-1931), samengesteld door C. de Jongste. De samensteller schrijft in een Woord vooraf o.a.:

In aansluiting op mijn kerkhistorische studie rondom Ds. Nicolaas Hendrik Beversluis zien thans - bij wijze van vervolgdeel (II) - diens verzamelde geschriften het licht. Met blijdschap heb ik mogen constateren, dat de levensgeschiedenis van de Kruisgezinde Ledeboerianen de belangstelling heeft weten op te wekken voor zijn schriftelijke nalatenschap; ook onder jongeren, die Beversluis' indringende boodschap soms als zo 'concreet' en 'direct' hebben ervaren.

Tot zover De Jongste. Hij rubriceert de geschriften van Beversluis in vijf onderdelen:

1. **Preken:** Er zijn er 19 opgenomen. Negen ervan zagen reeds in 1922-23 het licht. Een 20e preek is in het eerste deel van dit werk opgenomen. De preken zijn schriftuurlijk-bevindelijk van inhoud. Ze hebben na de verklaring van de tekst een meestal nogal lange toepassing, zoals in die dagen gebruikelijk was.

2. **Gedichten:** Er zijn er 34 opgenomen. De Jongste zegt: De gedichten weerspiegelen niet zelden Gods werk in Beversluis' eigen ziel. De neerlandicus E. Kooijmans schreef in het eerste deel een boeiende visie op deze poëzie.

3. **Brieven:** In totaal zijn er 13 opgenomen. Ze zijn geschreven aan de predikanten D. Janse en G.H. Kersten en aan andere ambtsdragers. Daarin komt ook een en ander naar voren omtrent het standpunt van Beversluis inzake de bevestiging in het ambt.

4. **Referaten:** Er zijn er drie, waarin veel staat dat ook nu nog van belang is. We denken b.v. aan wat Beversluis naar voren brengt omtrent de verantwoordelijkheid van ouders bij de opvoeding van hun

kinderen.

5. **Kerkhistorisch materiaal:** Hieronder vallen enkele ambtelijke brieven en Beversluis' brochure 'Ds. L.G.C. Ledeboer en zijne Gemeenten' uit 1900.

We hebben indertijd met veel belangstelling het eerste deel gelezen en dat van harte kunnen aanbevelen. Dit nieuwe boek is een aanvulling van het eerste deel. Het is daarom verblijdend dat ook dit tweede deel is verschenen.

We zouden graag iets uit het boek hebben overgenomen, b.v. uit de gedichten en de referaten, maar we zouden gauw te uitvoerig worden. Daarom willen we hiermee volstaan. Laat men zelf kennis nemen van de nalatenschap van deze gezalfde prediker. Het boek telt 337 pagina's en kost gebonden f 37,50.

2. **Het evangelie van een Verbonds-God** door John Warburton Sr.

Warburton is bekend door zijn boek: **Weldadigheden van een Verbonds-God**.

In dit nieuwe boek vinden we eerst een korte inleiding van de vertaalster, waarin een en ander over Warburton geschreven wordt en verder tien predikaties en eveneens tien bevindelijke brieven, die veelszins het karakter van meditaties hebben: in Uw licht zien we het licht, zonder Mij kunt gij niets doen enz. De preken gaan over Psalm 51 : 12-14, 40 : 18; 2 Kor. 1 : 7; Num. 21 : 4b; 11 : 23; 2 Kor. 6 : 10; Handel. 21 : 5b, 1 Kor. 13 : 8 en Psalm 36 : 11a. De preken hebben iets eigens, ze spreken aan door de ootmoed van deze prediker. Ter illustratie nemen we iets over uit de brief: Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht: Dus, u ziet, mijn godsdienst bestaat uit dood en leven, ontlediging en vervulling, ontkleding en overkleding, verwonding en heling, hongeren en gevoed worden, zinken en zwemmen, kermen en zingen, vallen en opstaan, lachen en schreeuwen, kruipen als een worm en vliegen gelijk een arend, een onvruchtbare hitte en een vruchtbaar veld, een stinkende modderpoel en een springende fontein, zo zwart als de duivel en zo liefelijk als de gordijnen van Salomo. Zo ziet u wat een vreemde, in en uit, op en neer, ziel ik ben. Het boek beveelt zichzelf aan. Een paar keer werd de Heere in een tweede naamswaard als vrouwelijk voorgesteld, b.v. op blz. 121: genade der Drie-Enige God. Het is te betreuren dat dit bij de correctie over het hoofd is gezien.

Het boek is gebonden uitgegeven, telt 172 pagina's en kost f 32,50.

Boeken van uitgeverij P. Stuut.
postbus 45, 4043 ZG Opheusden
tel. 08887 - 2272

1. **Zions wandelwegen** door Ds. K. Groen. Het gaat om de 2e druk van het 2e zestal preken van deze predikant, die voor ouderen geen onbekende is. Hij heeft jarenlang een gewaardeerde plaats in de Chr. Geref. kerken ingenomen en stond laatstelijk te Rotterdam-west. De preken gaan over Jesaja 59 : 5, Jeremia 50 : 4, 5, Psalm 26 : 11, 12, Psalm 89 : 16, 17, Handelingen 9 : 31 en Philipenzen 3 : 20, 21, over de wegen die de Heere met Zijn volk houdt. Ze zijn Schriftuurlijk van inhoud en geschikt voor leesdiensten.

Bij de uitgave in 1931 schreef Ds. Groen zelf: Geve de Heere, dat ook dit zestal aan veler hart geheiligd wordt, tot opbouw in 't allerheiligst geloof en tot eer van Zijn grooten Naam.

We kunnen ons daarbij aansluiten. Het boek kost gebonden f 19,50.

N.B. Een ander opnieuw uitgegeven boekje van Ds. Groen met Adventspreken hebben we nog niet zolang geleden gerecenseerd en aanbevolen.

2. **Goddelijke leiding** door Ds. Joseph Irons. Dit boek bevat zeven preken die uit het engels zijn vertaald door J. Kooistra te Ede. Irons werd geboren in 1785. De Heere greep hem in het hart toen hij 18 jaar oud was. Op 22 jarige leeftijd ging hij al oefenen. Hij ging in volle vrede heen op 3 april 1852.

Hij was een leraar - zo lezen we in de Inleiding -, die vooral de nadruk legde op het soevereine, eenzijdige werk Gods in de bekering van zondaren. Hij veroordeelde zeer scherp alles wat maar enigszins overhelde naar mensenwerk in de weg der zaligheid. Zeer duidelijk maakte hij onderscheid tussen de uitverkiezing Gods en de verantwoordelijkheid van de mens.

Ds. Lamain schreef een aanbeveling. Het was de wens van zijn hart, dat de Heere de lezing

van deze predikaties voor velen tot een rijke zegen mocht stellen. We sluiten ons daarbij aan.

De preken gaan over Genesis 24 : 48, Job 17 : 15, Psalm 107 : 8, Jesaja 43 : 19, Jeremia 31 : 11, Markus 15 : 20 en Openbaring 1 : 18. Het boek kost gebonden f 22,50.

3. **De weg met Ds. Marinus Ruben.**

Dit is een lezenswaardig boekje, dat handelt over de weg die de Heere met Ruben gehouden heeft. Hij kwam op 18-jarige leeftijd tot bekering en is lerend ouderling geweest in de gemeenten van Ds. D. Bakker en werd later door lerend ouderling L. Hubregtse in het ambt van dienaar des Woords bevestigd. Hij was predikant van al de elf gemeenten die tot deze groepering behoorden. Hij overleed op 9 mei 1910.

Ruben beschrijft zelf zijn leven tot zijn 40e jaar. Hij schrijft bijna aan het slot: Onbegrijpelijk goed is de Heere voor mij, aan mijn zijde daarentegen openbaart zich niets als schuld. Ik kon een hemel op aarde hebben, maar mijn zonden maken voor mij de hel uit; daaronder te moeten doorleven en daardoor de verberging van des Heeren vriendelijk aangezicht, dat is toch de grootste ellende en droefheid. Het gemis van God, dat zal toch de hel uitmaken, zoals het voor de Heere Jezus was. Te moeten ondervinden: 'Mijn God! Mijn God! waarom hebt Gij Mij verlaten.' Dus ben ik tot op heden nog die ik ben. Vele bezwaren hebben mij op alle gebied getroffen, zoals al Gods volk ook hier bejegenen. Vele teleurstellingen met alles wat buiten God is. Echter de grootste teleurstelling met mij zelf, kunnende niet denken, dat er na al het goede, dat de Heere uit genade aan mij bewezen heeft, zo een nasleep van mij zelf overbleef, wat mijn ziel zeer hinderlijk is op de weg.

Het boek telt 74 blz. en kost gebonden f 14,90.

B.

Een wandel met God 24

**Levensbeschrijving
van
Ds. J.J.A. Ploos van
Amstel**

X. Laatste levensjaren (I)

Met de aanvankelijke vrijmaking der kerk en aanvankelijke hereniging der Gereformeerden waren, zij het dan ook aanvankelijk, de beide innigste levensidealen van Ds. Ploos van Amstel bereikt. De levenstijd en kracht, hem nog gegund, besteedde hij aan haar verdere voltooiing, waarbij ook alle andere arbeid met onverzwakte toewijding werd voortgezet. Week aan week verscheen in de Friese kerkbode zijn gemoedelijk woord. Soms flikkerde er iets in van verontwaardiging over het onrecht, zijn gemeente aangedaan in de beroving van haar goederen en bovenal over het pogen om enkele personen af te trekken van de gemeente, ten einde uit hen een nieuwe Nederlandse Hervormde gemeente te bouwen. Doorgaans riep hij tot verootmoediging, geloof en blijmoedige gehoorzaamheid. Op 4 september 1892 genoot schrijver dezès de eer door zijn oudere broeder te worden ingeleid bij de Gereformeerde kerk van Arnhem B. met een rede over Jesaja 62 : 6 en 7, waarin hij het beeld tekende van de trouwe wachter op Zions muren. In de intreepreek sprak de bevestigde hem toe: „Geliefde Broeder, die ik met kinderlijke eerbied en liefde heb aangehangen, zo lang ik u gekend heb en te meer, naarmate gij mij en mijner gade uw vaderlijke vriendschap wijdt — ik moet deze gelegenheid aangrijpen om u te zeggen hoe gij door uw kloekmoedigheid en uw geheiligd optreden met uw Reitsum tot reformatie door breuke der plaatselijke kerk met de zondige organisatie, die haar beknelde, het middel geweest zijt om mij op te schrikken uit mijn illusies van kerkzuivering en mij voor te bereiden op de ernstige strijd, waarvoor gij mij hebt opgeëist!”

Was dit uitstapje naar Arnhem, dat Ploos indertijd tot tweede predikant had beroepen, hem een genot, sedert ontmoette hem veel en velerlei verdriet. Huiselijk en familieleed door krankheid en teleurstellingen, klimmend gevoel van smart over de verwijdering van vroegere hartevrienden, die onder de Synode bleven en straks aan de vervolgingen smading der uitgeleide gemeente de een na de ander deelnamen, zielepijn over het

botsen en wringen der tweeërlei sympathieën in de gemeenzame kerkelijke bedding, droefheid over de scheuring, berokkend door de predikanten Wisse en Van Lingen, een soms overvallend gevoel van moeheid in de bearbeiding der gemeente, die hij, hoe honderd maal naar elders beroepen, uit schroom van opnieuw een eigenwillig besluit te nemen, niet durfde verlaten, lichamelijke ondermijning door een slepende kwaal, ergernis over het wroeten van een hervormd predikant in de ingewanden van zijn gemeente, bezorgdheid over de financiële gevolgen van de uitspraken van de Hooge Raad voor zijn Reitsumer broeders, al deze bittere teugen smaakte zijn ziel. Wel stond daar veel goeds en zoets tegenover in waardering, vriendschap en liefde, thuis en alom genoten, doch Ds. Ploos leed meer dan iemand vermoedde en — verouderde snel.

„Ter nauwere samenbinding en ter heerlijker openbaring van Gods gemeente op aarde” bleef hij getuigen ook daardoor dat hij onder deze titel naar aanleiding van de vereniging der Gereformeerde kerken in Nederland in één kerkverband bij de uitgever dezer levensbeschrijving een brochure in het licht zond, waarin hij eerst al wat in hem is te werk stelt, om de achtergebleven broeders nog tot het inzicht te brengen van het ongodelijke der kerkelijke toestanden in 't Hervormde kerkgenootschap en hen te overtuigen, „dat wat geschied is in 1834 en 1886 geen ijdele gril geweest is, geen hartstocht, maar vrucht des geloofs, door de Heere gewrocht” — daarna om de ontevredene Christelijke Gereformeerde en bezwaarde „doleerenden” gerust te stellen; doch er is in stijl en taal iets mats, iets dat u doet gevoelen, dat de worstelaar moede wordt.

In zijn laatste vlugschrift: **Christus het Licht der wereld of Christus tot zijn eer gekomen in het midden der kerken in zake Universitair Onderwijs en eigen opleiding**, bij Jongbloed verschenen, is de toon nog lager; weemoed, bijna somberheid klinkt er u uit te gemoet. Reeds dadelijk de aanhef:

„De tegenwoordige dagen vervullen mij met innige smart en zorg en dringen mij tot gedurig gebed, dat de God des lichts en van alle genade, die de alleen machtige is om licht in de duisternis te doen opgaan, ook licht verspreide in de nachtelijke duisternis, waarin wij ons bevinden op kerkelijk gebied

... Ai mij, wat is het geluid des orgels gedaald tot een stem des wenenden en tot een rouwklage geworden de harp.

In verband met deze droefgeestigheid, die samenhang met lichamelijke ondermijning en inzinking, staat ongetwijfeld de onnauwkeurige waarneming der voorwerpen, waar de schrijver zich „het bloed van schaamte naar het hoofd voelt vliegen” als hij „de Gereformeerde Kerken ziet hulp vragen bij een Universiteit, die staat buiten de erve der kerke Christi,” en hem de vrije Universiteit voorkomt „als een schip, dat niet behoort tot de rederij des groten Konings”. Hierbij kwam, dat vader Ploos in een zieledwaling verviel, waartoe juist hij, de gemoedsmens, zo lichtelijk kon komen, de dwaling om subjectieve bevinding te vereenzelvigen met de objectief geldende openbaring Gods. Deze zondige doling nu wreekte God door verwarring in 't oordeel. Dit beginsel van zelfverheffing, hoe onbewust, en met hoe beminlijke openhartigheid mede gedeeld, werd gestraft met enige vernedering, die ook zijn vereerders behoedde voor vergoding. God alleen is groot!

P.S.
Het zal de opmerkelijke lezer niet zijn ontgaan dat de schrijver van dit boek het niet in alle opzichten met Ds. Ploos van Amstel eens was. Wat hier echter over de doleantie en in het bijzonder betreffende de predikanten Wisse en Van Lingen geschreven wordt heeft vanzelfsprekend ook onze instemming niet.

G.H.

Stichting Schuilplaats

De Stichting Schuilplaats, postbus 7, 3900 AA Veenendaal, tel. 08385 - 26123, vierde haar eerste lustrum. In verband daarmee is op 23 maart j.l. een congres gehouden voor ambtsdragers over de euthanasie-problematiek. Medewerking aan dit congres verleenden de voorzitter Drs. W. Chr. Hovius, Drs. G. Paauw, arts, Prof. Dr. W.H. Velema. Ds. A. Elshout en G. van Brenk, die sinds enige tijd als coördinator bij de stichting werkt.

De inleidingen zijn opgenomen in een congresboek, dat voor f 4,50, excl. porto, bij de stichting verkrijgbaar is.

Ds. Hovius sprak een kort openingswoord. Drs. Paauw had een inleiding over medische en pastorale aspecten van de euthanasie. Prof. Velema over ethisch-pastorale aspecten van het euthanasie-vraagstuk en Van Brenk over de relatie Schuilplaats en het pastoraat. Alles stond in het teken van het thema voor deze congres-dag: „Leven, waar ligt de grens?” We hoorden van verschillende bezoekers, dat ze blij waren er geweest te zijn.

Voor hen en voor vele anderen is dit

geheel is een prachtige documentatie geworden met vele aanvullingen op de tot nu toe bekende gegevens.

We wijzen nog afzonderlijk op een „in memoriam” van ds. J. Plug, die te Amsterdam overleed op 1 februari 1869 waarin ook allerlei bijzondere feiten uit die tijd worden vermeld. Voor ieder die enig belangstelt in de vaderlandse kerkgeschiedenis van de vorige eeuw moet kennis van dit boekje nemen. Het kost f 7,90.

B.

Bij ons is verschenen van Ds. K. Groen:

TWEE BOEKJES

Een drietal preken over de komst van Christus Zijnde beloofd als Profeet, Priester en Koning. Prijs **7.90**

Tweede zestal preken Zions wandelwegen. Prijs **19.50**

THEOLOGISCHE BOEKHANDEL P. STUUT

Winkel: Dorpestraat 9, 4043 KK Opheusden, Postbus 45, 4043 ZG Opheusden
Tel. 08887 - 2272

voor „christenen in nood” in China

Uit de werkkampen in China

zijn de laatste maanden veel oudere bejaarde christenen uit hun gevangenis ontslagen. Sommigen na een straf van 15 of 20 jaren zware arbeid omdat zij Gods Woord verspreiden en het Evangelie verkondigden. De meesten zijn lichamelijk zwakke, gebroken mensen na jaren van dwangarbeid.

Zij zijn nu vrij, maar..

velen hebben geen familie meer,
geen geld voor voedsel,
geen geld voor kleding,
geen geld voor kamerhuur,
geen geld voor verwarming (kolen).

Uw steun voor deze bejaarde christenen

zal een gebedsverhoring voor de „huishoudingen” in China zijn.

Voor zoveel gij dit een van deze Mijn minste broeders gedaan hebt, zo hebt gij dat Mij gedaan.

(Matth. 25:40)

Uw giften worden in China aan de behoeftige christenen persoonlijk afgedragen.

Giften hiervoor kunt u storten op

postgiro 3155532
Stichting „Bonisa-zending”

Schoolstraat 17, 2161 HB Lisse. Tel. 02521-13291.
Of op rek. 33.65.54.613 van Rabobank te Lisse. t.n.v.
Stichting Bonisa-zending. Gironr. van de Rabobank 163525.

In het „BONISA”-zendingsblad worden de giften verwoord en nieuws van de zendingsarbeid in Hong Kong en China gepubliceerd.
Dit kwartaalblad wordt aan de donateurs gezonden.

In „Irene” bent u voor eten en drinken en logeren onder eigen mensen, die op gezellige, vakkundige en betaalbare wijze aan uw wensen voldoen!

HOTEL - PENSION

‘IRENE’

Fam. Bostelaar

ELSPEET

tel. 05779 - 1236

OOSTKAPELLE

tel. 01188 - 2929

Stationssingel 50
Tel. 08385 - 13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

Wel eens op
TEXEL
geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en ... rust.

U kunt op

‘DE VERRASSING’

gebruik maken van
volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 270,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

**PLAATST UW
FAMILIEBERICHTEN
IN BEWAAR HET PAN**

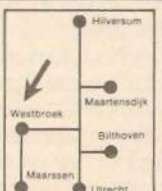
DRIEBERGEN

Te huur onze eensge-
zinswoning van 29-6 tot
20-7-1985.
Telefoon 03438 - 16514.

Een verantwoord adres voor al uw

HUISHOUDELIJKE APPARATEN

- de BESTE merken voor een lage prijs.
(SIEMENS, ESTA, GRAM, LIEBHERR,
MIELE, VELO)
- service en bezorging door heel Nederland.

VINK-WITGOED-WESTBROEK

Dr. Wellferrweg 17 - Westbroek - Tel. 03469 - 1459, b.g.g. 1209